

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет культурології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, педагогіки та філології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету

Наталя КОРЖИК

Робоча програма навчальної дисципліни

**«ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА З НАСЛІДКАМИ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ
ТА ОСНОВИ ТРАВМАТЕРАПІЇ»**

Галузь знань — 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність — 053 Психологія

Освітньо-професійна програма — Кризова психологія

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Розробник:

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та філології Большакова Анастасія Миколаївна;

Мова навчання: українська

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології, педагогіки та філології,

Протокол № 1 від «23» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри, д.психол.н., проф.

Анастасія БОЛЬШАКОВА

Робочу програму затверджено на засіданні ради факультету культурології та соціальних комунікацій

Протокол № 1 від «26» вересня 2024 р.

Голова ради факультету

Наталя КОРЖИК

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни		
		Денна форма	Заочна форма	
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки (шифр і назва)	Обов'язкова		
	053 Психологія (шифр і назва)			
Загальна кількість годин – 180 Для денної форми навчання: Аудиторних – 60 Самостійної роботи здобувача – 120 Для заочної форми навчання: Аудиторних – 16 Самостійної роботи здобувача – 164	Освітньо-професійна програма: Кризова психологія	Рік підготовки:		
		1-й	1-й	
			Семестр	
			2-й	2-й
			Лекції	
			30 год.	8 год.
			Практичні	
			30 год.	8 год.
			Семнарські	
			- год.	- год.
			Самостійна робота	
			120 год.	164
		Індивідуальні завдання: -		
		Вид контролю: екзамен 2 сем		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – аудиторних / самостійної роботи 60/120
 для заочної форми навчання – аудиторних / самостійної роботи 16/164

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологічна робота з наслідками кризових ситуацій та основи травматерапії» націлена на підготовку другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія.

«Психологічна робота з наслідками кризових ситуацій та основи травматерапії» – навчальна дисципліна, присвячена розвитку компетентностей магістрів психології щодо психологічної роботи з наслідками переживання кризових та психотравмуючих ситуацій та використання психотерапевтичних методів у роботі кризового психолога.

Завданнями дисципліни є: оволодіння та подальше вільне оперування професійною термінологією, використовуваною в даній сфері практичної діяльності; розкриття змісту базових теоретичних засад психологічної роботи з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій; надання базових теоретичних засад психологічної роботи у форматі психологічної моделі психотерапії травми; ознайомлення з базовими прийомами та методами вивчення наслідків кризових ситуацій та психотравми; формування основи професійної компетентності та базових навичок надання психологічної допомоги в цій сфері.

Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є загальні та професійні компетентності та результати навчання, набуті на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія та вивчення дисциплін «Психологія кризи», «Основи нейропсихології травми», «Психологія травматичного стресу», «Перша психологічна допомога в кризових ситуаціях в соціокультурній сфері», «Психологія культури та мистецтва». Викладання дисципліни здійснюється у тісному зв'язку зі змістом дисциплін «Технології тілесно-орієнтованої терапії в роботі з кризовими станами в соціокультурній сфері», «Профілактика та корекція професійних криз у соціокультурній сфері», «Основи проєктної діяльності психолога в соціокультурній сфері».

Постреквізити. Здобутий здобувачами у ході вивчення навчальної дисципліни фрагмент професійного досвіду у вигляді загальних та професійних компетентностей, системи знань, умінь, норм і цінностей є теоретичним та практичним підґрунтям вивчення усього подальшого циклу обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів професійної і практичної підготовки, проходження практики та виконання кваліфікаційної роботи.

Обсяг дисципліни в кредитах ЄКТС та його розподіл

Кількість кредитів – 6. Загальна кількість годин – 180.

Аудиторних годин:

- денна форма навчання – 60;

- заочна форма навчання – 16.

Годин самостійної роботи здобувача:

- денна форма – 120;

- заочна форма – 164.

Статус дисципліни: обов'язкова.

Мета курсу – формування системи науково обґрунтованих уявлень та практичних навичок щодо сутності, змісту та технік роботи психолога з наслідками кризових ситуацій та роботи у форматі психологічної моделі психотерапії травми.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна

Загальні компетентності
ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
ЗК8. Здатність розробляти та управляти проєктами

Спеціальні (фахові) компетентності
СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
СК 11. Здатність аналізувати соціокультурні процеси та явища з точки зору їх впливу на психічне благополуччя людини, зокрема у кризових умовах.
СК 12. Здатність збирати, аналізувати, систематизувати та використовувати у практичній діяльності інформацію щодо психологічних особливостей діяльності людини у кризових умовах.
СК 13. Здатність використовувати засоби культури та мистецтва у просвітницькій, психопрофілактичній діяльності та наданні психологічної допомоги різним верствам населення у кризових умовах життя.

Програмні результати навчання

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
ПР12. Володіти знаннями, уміннями й навичками з планування та управління заходами цивільного захисту, надання домедичної допомоги постраждалим при нещасних випадках.
ПР13. Розробляти та реалізовувати програми психологічного супроводу різних категорій населення у кризових умовах життєдіяльності.
ПР14. Розробляти та реалізовувати психопрофілактичні та психокорекційні (індивідуальні та групові) програми засобами культури та мистецтва.
ПР15. Використовувати засоби культури та мистецтва у процесі надання психологічної допомоги у кризових умовах.
ПР16. Планувати, організовувати та проводити масові соціокультурні заходи просвітницького та психопрофілактичного характеру (арт-терапевтичні форуми,

фестивалі, майстер-класи).

Критерії оцінювання результатів навчання за 100 бальною рейтинговою шкалою.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів.

Підсумковий контроль: екзамен (40 балів).

Завдання на екзамену складається з 2 теоретичних питань.

Відповідь на *теоретичне питання* вважається повною, якщо її зміст повністю відповідає програмі та містить всі необхідні факти та висновки.

Грубими помилками є:

- незнання визначень основних понять предметної області й формулювань, передбачених програмою курсу;
- незнання сутності основних методів і прийомів отримання необхідних результатів.

Помилками вважаються:

- неточності визначень понять предметної області, формулювань;
- неволодіння одним з умінь і навичок, передбачених програмою, але таких, що не відносяться до грубих помилок.

Недоліками є:

- неакуратні й непослідовні записи викладу матеріалу.

31-40 бал

Повністю розкрито зміст теоретичних питань. При відповіді використано термінологію предметної області в необхідній логічній послідовності. Також здобувач демонструє вільне володіння навчальним матеріалом різного ступеня складності, використовуючи при необхідності відомості з інших навчальних дисциплін і курсів. При відповіді на додаткові питання помітне вміння розвивати систему теоретичних знань на основі самостійної роботи.

21-31 балів

При викладі фундаментальних положень основного матеріалу курсу здобувач показує володіння програмним навчальним матеріалом, у тому числі різного ступеня складності, а також вільне оперування ним у знайомій ситуації. При відповіді допускається два-три недоліки або не більше однієї помилки. Здобувач упевнено відповідає на додаткові питання, що стосуються основних положень усього досліджуваного курсу відповідно до екзаменаційної програми.

11-20 балів

При відповіді на питання теорії виявляється не завжди усвідомлене відтворення програмного навчального матеріалу. Положення, що приводяться у відповіді, даються фрагментарно, схематично, без логічного взаємозв'язку. При відповіді на додаткові питання, що стосуються найважливіших і основних понять і фактів навчальної програми, є утруднення у використанні термінології предметної області. При відповіді здобувач не завжди може підтвердити теоретичні викладення відповідними прикладами.

0-10 балів

Відповідь здобувача демонструє лише деяке уявлення про матеріал навчального курсу. Знання практично відсутні як у теоретичній області навчальної дисципліни, так і в практичному володінні методикою аналізу.

Усього: 100 балів.

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Основні принципи психологічної роботи з наслідками кризової ситуації

Тема 2. Основи полівагальної теорії у роботі з наслідками кризових ситуацій та травматичного стресу.

Тема 3. Кризова ситуація та порушення безперервностей життя

Тема 4. Стабілізація у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій

Тема 5. Ресурсування у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій

Тема 6. Тренінг діалектико-поведінкових навичок та навичок відновлення у подоланні наслідків кризових та психотравмуючих ситуацій.

Тема 7. Робота з суїцидальним ризиком у психологічній допомозі при наслідках кризових та травмуючих ситуацій

Тема 8. Загальна модель психотерапії травми

Тема 9. Офіційні рекомендації та протоколи у сфері травматерапії

Тема 10. Процес обстеження у травматерапії

Тема 11. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: травмофокусована КПТ

Тема 12. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: EMDR (десенсибілізація та переробка швидкими рухами очей)

2. Структура навчальної дисципліни

Перелік тем (або блоків)	Разом годин	Денна форма			Заочна форма		
		Лек.	Практ.	Сам. робота	Лек.	Практ.	Сам. робота
Тема 1. Основні принципи психологічної роботи з наслідками кризової ситуації	14	2	2	10	0,5	1	12,5
Тема 2. Основи полівагальної теорії у роботі з наслідками кризових ситуацій та травматичного стресу.	14	2	2	10	0,5		13,5
Тема 3. Кризова ситуація та порушення безперервностей життя	14	2	2	10	1		13
Тема 4. Стабілізація у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій	14	2	2	10		1	13
Тема 5. Ресурсування у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій	14	2	2	10		1	13
Тема 6. Тренінг діалектико-поведінкових навичок та навичок відновлення у подоланні наслідків кризових та психотравмуючих ситуацій.	16	4	2	10	1		15
Тема 7. Робота з суїцидальним ризиком у психологічній допомозі при наслідках кризових та травмуючих ситуацій	14	2	2	10	1	1	12
Тема 8. Загальна модель психотерапії травми	14	2	2	10	1		13
Тема 9. Офіційні рекомендації та протоколи у сфері травматерапії	14	2	2	10		1	13
Тема 10. Процес обстеження у травматерапії	16	2	4	10	1	1	14
Тема 11. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: травмофокусована КПТ	18	4	4	10	1	1	16
Тема 12. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: EMDR (десенсибілізація та переробка швидкими рухами очей)	18	4	4	10	1	1	16
Усього	180	30	30	120	8	8	164

4. Теми семінарських / практичних занять

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Основні принципи психологічної роботи з наслідками кризової ситуації	2	1
2	Тема 2. Основи полівагальної теорії у роботі з наслідками кризових ситуацій та травматичного стресу.	2	
3	Тема 3. Кризова ситуація та порушення безперервностей життя	2	
4	Тема 4. Стабілізація у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій	2	1
5	Тема 5. Ресурсування у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій	2	1
6	Тема 6. Тренінг діалектико-поведінкових навичок та навичок відновлення у подоланні наслідків кризових та психотравмуючих ситуацій.	2	
7	Тема 7. Робота з суїцидальним ризиком у психологічній допомозі при наслідках кризових та травмуючих ситуацій	2	1
8	Тема 8. Загальна модель психотерапії травми	2	
9	Тема 9. Офіційні рекомендації та протоколи у сфері травматерапії	2	1
10	Тема 10. Процес обстеження у травматерапії	4	1
11	Тема 11. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: травмофокусована КПТ	4	1
12	Тема 12. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: EMDR (десенсибілізація та переробка швидкими рухами очей)	4	1
	Усього:	30	8

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Основні принципи психологічної роботи з наслідками кризової ситуації	10	12,5
2	Тема 2. Основи полівагальної теорії у роботі з наслідками кризових ситуацій та травматичного стресу.	10	13,5
3	Тема 3. Кризова ситуація та порушення безперервностей життя	10	13
4	Тема 4. Стабілізація у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій	10	13
5	Тема 5. Ресурсування у роботі з наслідками кризових та психотравмуючих ситуацій	10	13
6	Тема 6. Тренінг діалектико-поведінкових навичок та навичок відновлення у подоланні наслідків кризових та	10	15

	психотравмуючих ситуацій.		
7	Тема 7. Робота з суїцидальним ризиком у психологічній допомозі при наслідках кризових та травмуючих ситуацій	10	12
8	Тема 8. Загальна модель психотерапії/терапії травми	10	13
9	Тема 9. Офіційні рекомендації та протоколи у сфері травматерапії	10	13
10	Тема 10. Процес обстеження у травматерапії	10	14
11	Тема 11. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: травмофокусована КПТ	10	16
12	Тема 12. Рекомендовані доказові травмафокусовані підходи: EMDR (десенсибілізація та переробка швидкими рухами очей)	10	16
	Усього:	120	164

6. Форми та види навчальних занять; методи, засоби, технології навчання. Форми поточного та підсумкового контролю

Форми: навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи.

Види: лекційні та практичні заняття.

Методи: Проблемний виклад, пояснювально-ілюстративний (візуальний супровід – демонстрація ілюстрацій, відео та аудіофрагментів), частково-пошуковий (пошук та аналіз джерел, фахової літератури, відео та аудіоматеріалів з відповідної теми тощо); проєктно-орієнтований – підготовка повідомлення/доповіді (презентації) з відповідними посиланнями на використані джерела та літературу, Інтернет-ресурси

Для самостійної роботи використовується також дослідницький метод: підготовка доповіді з презентацією; створення опитувальників, есе та ін. до відповідних тем; пошук візуального матеріалу в Інтернеті за тематикою навчальної дисципліни.

У процесі підготовки фахівців застосовується також комбінування традиційних інформативних і нових соціально-психологічних методів – дискусійних методів, ігрових методів (рольові ігри), методи активного навчання (аналіз конкретних ситуацій, розв’язання проблемних задач, інтерактивні методи, технологія «мозкового штурму» тощо.

Засоби: Слово викладача, підручники та посібники, аудіовізуальні засоби, інтерактивні дошки, мультимедійні проєктори, інтерактивні презентації, метафоричні асоціативні карти, пісочниця для пісочної терапії з колекцією мініатюр.

Технології: інформаційні технології, технології дистанційного навчання, технології ситуаційного навчання, технології дослідницького (евристичного) навчання, імітаційно-моделюючі технології навчання, ігрові технології, технології самоосвіти.

Форми поточного контролю: виконання завдань до лекційного матеріалу; виконання практичного завдання; підготовка та презентація майстер-класу; участь у діловій (моделюючій / психологічній грі); виконання вправи; усне опитування; письмове опитування; есе-рефлексія; підготовка та виступ з рефератом; - підготовка та виступ з презентацією; участь у колективному проєкті; виконання індивідуального проєкту, зарахування результатів неформальної освіти.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточна успішність												Екзамен	Усього
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	40	100

Розподіл балів за формами контролю:

- виконання завдань до лекційного матеріалу – 0-4 балів;
- виконання вправи – 1-3;
- усне опитування – 1-3;
- письмове опитування – 1-3;
- есе-рефлексія – 1-4;
- підготовка та виступ з рефератом – 1-3;
- підготовка та виступ з презентацією – 1-3;
- виконання індивідуального проекту – 1-3;
- зарахування результатів неформальної освіти – за рішенням кафедри на основі заяви здобувача та наданих даних (до 10% загальної кількості балів, відведених на поточний контроль).

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю: 60 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методичне забезпечення

Робоча програма та силабус дисципліни, конспект лекцій, наочні схема-конспекти (презентації).

9. Рекомендована література

Обов'язкова:

1. EMDR. Терапія наслідків травми. Практичний посібник / за редакцією Арне Гофманна. Львів: Свічадо, 2017. 260 с.
2. Бріер Д., Скот К. Основи травмофокусованої психотерапії. Львів: Свічадо, 2015. 448 с.
3. Герріс Р. Терапія прийняття та відповідальності, яка сфокусована на травмі. К.: Нацковий світ. 2024. 488 с.
4. Коен Дж., Маннаріно А., Деблінджер Е. Психотерапія з дітьми та підлітками, які пережили травму та втрату. Львів: Свічадо, 2016. 264 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. / Загальна редакція: Н. Пророк. Київ. 2018. 208 с.
6. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Загальна редакція: Л. Царенко. Київ, 2018. 240 с.
7. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Загальна редакція: Л. Гридковець. Київ, 2018. 236 с.

8. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / за ред. З. Г. Кісарчук. К.: ТОВ «Видавництво «Логос», 2015. 207 с.

Додаткова література

1. Левченко К.Б. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник. Київ : Агентство "Україна". 2015. 176 с.
2. Клінічна психодіагностика: Практикум / Ред.-упор. М.В.Миколайський. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2006. 228 с.
3. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу у дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір»: навчально-методичний посібник / [Богданов .О., Гніда Т.Б., Залеська О.В.]. Київ: НаУКМА, ГЛІФ Медіа, 2017. 208 с.
4. Кулеша-Любінець М.М. Техніки психологічної допомоги та самопомоги особі у екстремальній ситуації: навчально-методичний посібник / М.М.Кулеша-Любінець. Івано-Франківськ: Кушнір Г. М., 2017. 72 с.
5. Лефтеров В.О. Психологічні детермінанти загибелі та поранень працівників органів внутрішніх справ: монографія: ДІВС МВС України, 2002. 324 с.
6. Мартіна Мюллер Якщо ви пережили психотравмуючу подію. Львів: Видавництво УКУ, Свічадо, 2014. 120 с.
7. Миронець С.М. Негативні психічні стани рятувальників в умовах екстремальної ситуації: Монографія К.: Консультант, 2008. 232 с.
8. Панок В.Г. Методичні підходи до надання психологічної допомоги потерпілим від техногенної катастрофи / Центр. соц. експертиз і прогнозів ін.-ту соціол. НАН України та ін. К., 1999. 104 с.
9. Психологічна підтримка в умовах екстремальних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. / [Н.Гусак, В.Чернобривкіна, В. Чернобривкін, А. Макименко, С. Богданов, О.Бойко; за заг. ред. Н. Гусак]; Нац. Ун-т «Києво-Могилянська академія». – Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.
10. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Титаренко Т.М.– К.: Либідь, 2003. 376 с.
11. Яковенко С.І. Соціально-психологічна допомога при екстремальних ситуаціях та критичних інцидентах / Яковенко С.І., Лисенко В.І.; НАН України. Ін-т соціології. Центр соціал. експертиз і прогнозів. К., 1999. 224 с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

- Законодавство України — <https://rada.gov.ua/news/zak>
Наукова періодика України — <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –.
Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» — <http://chitalka.info/psy.html>.
Вісник психології і соціальної педагогіки — <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.
БД Освіта. ua. — <http://osvita.ua/school/psychology>.

Психологія UA <http://psychologiya.org.ua/>

Студентська бібліотека <http://studentbooks.com.ua/>

Електронна бібліотека КНЕУ http://lib.kneu.edu.ua/ua/e_resours_bibl/elek_bibl_lit/

Всеукраїнська електронна бібліотека <http://youalib.com/>